

LGBT BİREYLERDE DİNÎ İNANÇ, DİN ve TANRI TASAVVURU, DİNÎ ve MANEVÎ BAŞA ÇIKMA SÜRECİ*

Ali AYTEN**
Evrim ANIK***

Özet

Din ve manevîyat (spirituality) hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır, hemen hemen her birey dinî ya da manevî bir eğilime sahiptir. LGBT bireyler üzerine yapılan nitel bir araştırmayı içeren bu makale, bu bireylerin dinî ve manevî eğilimlerini konu edinmektedir. Makalede şu sorulara cevap aranmaktadır: *Katılımcıların inanç/inançsızlık durumları nedir? Katılımcıların din tasavvuru nasıldır? Katılımcıların Tanrı tasavvuru nasıldır? Katılımcılar hayatın zorluklarıyla başa çıkma sürecinde dinî/manevî unsurları kullanmakta mıdır?* Türkiye’de LGBT bireylerle ilgili bazı çalışmalar olmakla birlikte, onların dinî ve manevî eğilimlerine dair herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu durum da makalenin literatüre katkısını daha önemli kılmaktadır. Bu araştırmanın örneklemini, İstanbul’un Beyoğlu semtinden seçilen 30 LGBT birey oluşturmaktadır. Örneklem, on bir gey, altı lezbiyen, altı biseksüel ve yedi transeksüel bireyi içermektedir. Katılımcıların %40’ kendisini “Müslüman” olarak tanımlarken, %60’ı kendisini “Alevî”, “agnostik”, “ateist” ve “kararsız” olarak tanımlamıştır. Araştırma bulgularına göre, bireyler kimliklerini kabul ve onu açıklama sürecinde yaşadıkları sıkıntılar da dâhil olmak üzere hayatın zorluklarıyla başa çıkma sürecinde dinî ve manevî unsurlar kullanmışlardır. Katılımcıların “merhametli Tanrı” tasavvuru “cezalandırıcı Tanrı” tasavvuruna göre daha belirgindir.

Anahtar Kelimeler: Dindarlık, Manevîyat, Cinsel Yönelimi, Cinsiyet Kimliği, LGBT Birey, Tanrı Tasavvuru, Dinî Başa Çıkma.

* Bu makale Evrim Anık’ın Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde ve Doç. Dr. Ali Ayten’in danışmanlığında yapmış olduğu “LGBT Bireylerde Dinî ve Manevî Eğilimler” başlıklı tezin araştırma verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

** Doç. Dr., Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Psikolojisi Anabilim Dalı, aliaytan@marmara.edu.tr

*** Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Mezunu.

Religious Belief, Representations of Religion and God, and Religious/Spiritual Coping Process among Lesbian, Gay, Bisexual and Transsexual Individuals

Abstract

Religion and spirituality are indispensable elements of life. The most of people have religious or spiritual inclination in their life. The subject of this paper which is conducted qualitative research, the religious and spiritual inclinations of LGBT individuals in the case of Turkish Islamic Culture. This study answers these questions: How do subjects describe themselves concerning believing in God or Religion? How are the representations of God and Religion of the Subject? How do subjects use religious/spiritual motifs in the process of coping with adversities of the life? Although there are several studies on LGBT individuals in Turkey, the religious and spiritual inclinations of these people have not examined enough yet. Therefore this study has a claim on being the first study in this context, and contribution to the literature. Sample of this research were interviewed with thirty people, including six lesbian, eleven gay, six bisexual and seven transgender individuals in Beyoğlu district of Istanbul. Findings indicated that LGBT people's level of spirituality is higher than their religiosity level. It is seen that most of them (%40) defined themselves as Muslims. Some others have used "atheist", "Alevi", "agnostic" and "irresolute" concepts for defining their beliefs. It was seen that they received support from religion and spirituality in the process of coping with life adversities even coping with stress of accepting of their sexual orientation and coming out process. Findings also showed that LGBT individuals have inclination to accept merciful God representation instead of punitive God representation.

8 | db

Key Words: LGBT individuals, sexual orientation, religiosity/spirituality, religious coping, God representation.

Giriş

LGBT bireyler, ifadesi lezbiyen, gey, biseksüel (çift cinsel yönelimli), transeksüel kavramlarının ilk harflerinden oluşmaktadır. Türkiye'de bugüne kadar farklı disiplinlerde eşcinsellik ve LGBT bireylerle alakalı pek çok çalışma yapılmasına rağmen, din ile eşcinsellik konusunu bir arada değerlendiren çalışmaların sayısı sınırlıdır. Bu çalışmaların bazıları, Türkiye'deki siyasal alanda yapılan İslam ve eşcinsellik tartışmalarıyla ilgilenmiştir.¹ LGBT bireylerin hayatında dinin yerine dair ise bugüne kadar herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Batı'da bu konuyla ilgili yapılan araştırmalarda, LGBT bireylerin dinî ve manevî eğilimlerine dair çalışmalara yer verilmiştir. Bu çalışmalarda LGBT bireylerde dinî/manevî eğilim ve

¹ Şebnem Keniş, *Islam and Homosexuality Debates in Turkey: "Discursive Contestation Among Muslims Over LGBTQ Rights"* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Koç Üniversitesi SBE, İstanbul 2012; Sumru Atuk, "Cooperation or abjection? A reconceptualization of civil society beyond liberal values and dichotomies: The "Islam vs. homosexuality" debate in Turkey." *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Boğaziçi Üniversitesi SBE, İstanbul 2012.

açılma süreci², din ve kimlik³, cinsellik ve dindarlık⁴ gibi konulara yer verilmiştir.

Bu makale ise, LGBT bireylerin dinî ve manevî eğilimlerini inceleyen araştırma sonuçlarını ve bu sonuçlar çerçevesinde yapılan yorumları içermektedir. Bu bağlamda makalenin konusu, LGBT bireylerin dinî ve manevî eğilimleridir. Daha açık ifade etmek gerekirse, bu makalede yapılan araştırma çerçevesinde LGBT bireylerin din ve tanrı tasavvurları ve başa çıkma sürecinde dinî ve manevî unsurları kullanma yoğunluğu ve tarzı konu edinilmiştir. Bu çerçevede araştırmada temel olarak şu sorulara cevap aranmıştır: *Katılımcıların inanç/inançsızlık durumları nedir? Katılımcıların din tasavvuru nasıldır? Katılımcıların tanrı tasavvuru nasıldır? Katılımcılar hayatın zorluklarıyla başa çıkma sürecinde dinî/manevî unsurları kullanmakta mıdır?*

Yöntem

a) Veri Toplama Aracı ve Uygulama:

LGBT bireylerin dinî ve manevî eğilimlerini, konu edinen araştırmada nitel tekniklerden yararlanılmıştır. LGBT bireylerin din ve tanrı tasavvurlarının, başa çıkma sürecinde dinî ve manevî motiflere ne sıklıkla ve ne yoğunlukta başvurduklarının tespiti için mülakat tekniği kullanılmıştır. Mülakat soruları oluşturulurken, din psikolojisi uzmanları ve psikologlar, psikiyatristler ve LGBT bireylerin haklarını savunan bir dernek gönüllüleri ile görüşülmüş, taslak üzerinden tartışıldıktan sonra mülakat formuna son şekli verilmiştir. Mülakatlar, Ekim 2012 ile Temmuz 2013 tarihleri arasında tamamlanmıştır. Mülakatlar İstanbul/Beyoğlu sınırları içerisinde yaşayan ya da buradaki LGBT derneklerine, kafe-barlara devam eden katılımcılarla sınırlandırılmıştır. Lezbiyen, gey, biseksüel ve trans olmak üzere toplam 30 kişiyle ses kaydı alınarak mülakat yapılmıştır. Mülakat teklifinde bulunan kişilerden sadece ikisi bu teklifi kabul etmemiştir. Mülakatların çoğu yüz yüze gerçekleştirilmiştir; fakat dört trans ve bir gey katılımcı, yüz yüze görüşmeyi reddedip, inter-

² Camilla H. Jones, "Religio-Spirituality and the Coming Out Process", *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Kansas State Üniversitesi, Manhattan 2008.

³ Melissa M. Wilcox, "Two Roads Converged: Religion and Identity among Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Christian", *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. California: Santa Barbara Üniversitesi, 2000.

⁴ Heather Wheeler, *Sexuality & Religion: How Devoutly Religious Lesbian, Gay and Bisexual Individuals Manage the Relationship Between their Sexuality and their Religion*, Proquest LLC Publish, Ann Arbor 2013.

net ortamında mülakat sorularına cevap vermeyi tercih etmiştir. Yüz yüze görüşmeyi reddedenler, “şiddete maruz kalmaktan korkma, her ortamda görünmeme” gibi güvenlikle ilişkilendirdikleri gerekçeleri göstermişlerdir. Mülakat gidişatına bağlı olarak bazı küçük değişiklikler yapılmış, bazı sorular sorulmamış ya da farklı sorular yönlendirilmiştir. Katılımcıların tamamı çalışmayı destekleyici bir tavır sergilemiş, mülakat soruları konusunda herhangi bir tepki ve hoşnutsuzluk göstermemişlerdir. Katılımcıların bazıları kendi ismini bazıları ise müstear isim kullanılmasını tercih etmiştir.

b) Katılımcıların Nitelikleri

Katılımcılar biyolojik cinsiyet bakımından eşit bir şekilde 15 kadın (%50) ve 15 erkekten (%50) oluşmaktadır. Katılımcılar cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği bakımından ise altı gruba ayrılmaktadır. Bunlar; lezbiyenler (6 kişi, %20), geyler (11 kişi, %36.6), biseksüeller (6kişi, %20), biyolojik cinsiyeti kadın olan translar (2 kişi, %6.6) ve biyolojik cinsiyeti erkek olan translar (5kişi, %16.6) dir. Lezbiyenler, geylerden sayıca azdırlar. Bazı çalışmalar, 2’ye karşı 1 orandan bahsederken, bazıları 5’e karşı 1, hatta bazıları 11’e karşı 1 oranından bahsetmektedir. Hiçbir zaman bu oranı kesin olarak bilmemekle birlikte, erkek homoseksüellerin sayıca lezbiyenlerden daha fazla olduğu kesin olarak bilinmektedir.⁵ Bu araştırmada da lezbiyen katılımcıların sayısı geylere oranla daha azdır. Katılımcılar çoğunlukla gençlerden oluşmaktadır. Katılımcıların 6’sı (%20) 17 ile 20, 10’u (%33) 21 ile 25, 9’u (%31) 26 ile 30, 4’ü (%13) 31 ile 35 yaş aralığında ve bir kişinin (%3) yaşı ise 35’in üzerindedir. Katılımcıların çoğunluğu üniversite düzeyinde eğitim almış ya da almaktadır. Eğitim düzeyi düşük olanlar genelde trans bireylerdir. Katılımcılardan 2’si (%6) ilköğretim mezunu, 6’sı (%20) lise öğrencisi veya mezunu, 17’si (%57) üniversite mezunu ya da öğrencisi iken, 5’i (%17) ise yüksek lisans yapmaktadır. LGBT bireylerin genelde orta ve orta-üstü düzeyde sosyo-ekonomik duruma sahip oldukları söylenebilir Zira katılımcılardan 10’u (%33) sosyo-ekonomik durumunu “ortanın üstü” olarak tanımlarken, 18’i (%60) “orta düzey” ve 2’si ise (%7) “ortanın altı” olarak tanımlamıştır.

10| db

⁵ Joseph Nicolosi ve Linda Nicolosi, *Anne Babalar İçin Homoseksüelliği Önleme Rehberi*, Fatma Melek Arkan (çev.), Kaknüs Yayınları, İstanbul 2011, s. 37.

Bulgular ve Yorumlar

Katılımcıların İnançları, Din ve Tanrı Tasavvuruna İlişkin Bulgular

a) İnanç/İnançsızlık Durumu

Katılımcılara kendilerini dinî açıdan nasıl tanımladıkları sorulmuş ve bu sorudan elde edilen cevaplara göre onların inanç durumu tespit edilmiştir. Bulgular aşağıda tabloda sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların inanç durumuna göre dağılımı

İnanç Türü	N	%
Müslüman	12	40
Alevi	1	3
Deist	5	17
Panteist	3	10
Ateist	3	10
Agnostik	3	10
Kararsız	3	10

Tablo-1’de de görüldüğü üzere, katılımcıların 12’si (%40) kendisini Müslüman olarak tanımlarken, 1’i (%3) “Alevi”, 5’i (%17) “deist”, 3’ü (%10) “panteist”, 3’ü (%10) “ateist”, 3’ü (%10) “agnostik” ve son olarak 3’ü (%10) kararsız olarak tanımlamıştır. Bu bulgulardan hareketle, LGBT bireylerin büyük çoğunluğunun bir yaratıcıya inandığı söylenebilir.

b) Din Tasavvuru

Türkiye’de LGBT bireylere karşı genel olarak olumsuz bir bakış açısının olduğu söylenebilir.⁶ Dinlerin LGBT bireylerle ilgili tavrı net olduğundan⁷ toplumun onlara karşı olan olumsuz bakış açısı belli oranda dinin bu tutumu ve kültürdeki yansısıyla ilişkilendirilmiştir. Buna bağlı olarak ayrıca toplumda LGBT bireylerin dinden uzak

⁶ TESEV’in araştırmasına göre Türkiye’de eşcinsel bir aile ile komşu olmaya itiraz etme oranı %66 civarındadır. Bkz., Ali Çarkoğlu ve Binnaz Toprak, *Değişen Türkiye’de Din Toplum ve Siyaset*, TESEV Yayınları, İstanbul 2006, s. 47; Nefret suçlarının %15’ini eşcinsellere karşı işlenen suçlar oluşturmaktadır. Bkz. Cemalettin Gürler, “Nefret Suçları ve İş Hayatı”, *Ankara Barosu Dergisi*, 68(1), 2010, s. 266; Ayrıca üniversite öğrencilerinin eşcinselliğe karşı tutumlarıyla ilgili olarak bkz. Ali Çağlar Deniz, *Öğrenci İşi: Üniversite Öğrencilerinin Gündelik Hayatı: İstanbul Örneği*. İletişim Yayınları, İstanbul 2014, ss. 331-346.

⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Kur’an’ı Kerim**: 7: 81; 27: 54-55; 26: 165-166; 29: 28-29 ve **Kitab-ı Mukaddes**: Leviller 20:13, Tekvin: 9:24, 13:13, 19:1-5.

olduklarına dair bir yargının var olduğu da söylenebilir. Burada bu yargının gerçeklikle ilişkisi nedir? sorusu gündeme gelmektedir. İşte bu bağlamda araştırmada, LGBT bireylerin dinle olan ilişkileri incelenmektedir. LGBT bireylerin dinî eğilimlerini ve din tasavvurlarını tespit etmek amacıyla katılımcılara, “*Din hakkındaki görüşlerinizden bahsedebilir misiniz? Kendinizi dinî açıdan nasıl ifade edersiniz?*” soruları yöneltilerek, onların dinî inançları ve ilgileri araştırılmıştır. Ayrıca dinin onların zihninde nasıl bir yapı arz ettiği, din ve Tanrı tasavvurları sorgulanmıştır.

Yukarıda da ifade edildiği üzere, genel olarak katılımcılardan büyük çoğunluğu tanrı inancına sahiptir (Bkz. Tablo-1). Katılımcılara sorulan sorularda onların dinin kitabî tarafından uzaklaşan, kendi din yorumlarının da dâhil edildiği manevî (tinsel) ve mistik yorumlamalara doğru kaydıkları görülmüştür. Katılımcılardan bir kısmı, Allah inancını devam ettirmekle birlikte inandıkları dini mevcut dinler içerisinde biriyle tanımlamaktan kaçınmışlardır. Mesela katılımcılardan Öner ve Elif, burada örnek olarak verilebilir:

12 | db

“*Deist olarak tanımlıyorum kendimi, Tanrı inancım var; ama din inancım yok. Dinsiz; ama Allahsız değil gibi bir şey. Dinlere inanmıyorum; ama şey yakın geliyor. Çok araştırmadım; ama mesela sûfizm, tasavvuf inancı bana daha yakın geliyor. Hani ona da bir bağlılığım yok; çünkü bir bilgim de yok, ilgim de yok açıkçası. Kendimce öyle bir inancım var.*” (Öner, 41, gey.)

“*...Din konusu benim için şöyle bir şey pek dinî açıdan kendimi herhangi bir dine mensup olarak tanımlama şeyine karşıyım biraz, karşı değilim de ben kendimi öyle tanımlamak istemiyorum. Hani tüm dinlere eşit mesafede, kendimi öyle görmek istiyorum daha çok; çünkü inandığım bir şey var, hiçbir şeye inanmıyorum değilim. İnandığım şey var; ama Müslümanlığa ya da Hıristiyanlığa ya da Museviliğe işte herhangi bir dine atıfta bulunmayı şey görmüyorum, hani tüm dinlere daha eşitmişim gibi. Bir dönem şey vardı; ama kendimi panteist olarak tanımlıyordum, panteizmi biliyorsun Vahdet-i Vücut anlayışı falan. Dini okudum, İncil'i okudum yani onun dışında Mevlana'yı falan hepsini okudum Mesnevi'yi. Şey yanı yok ben bir dönem Mesnevi'yi inceliyordum ki bu dönem lise 1- lise 2 falan. Mevlana'yı Mevlana üzerine yazılanları, İncil'i ve İncil üzerine yazılanları falan ve bir dönem net bir şekilde hala biraz öyle düşünüyorum; hani panteist anlayışta biraz şey vardır ya Tanrı her yerdedir ve her şeyin içinde mevcuttur, yani biraz evet o tarz bir düşünce anlayışım vardı. ...” (Elif, 21, biseksüel).*

Katılımcılardan bazıları kurumsal bir dinî yapıdan uzak olma durumlarını duygusal tepkilerini ve bu tepkileri sorgulama sürecini de dahil ederek ifade etmişlerdir. Kendini dindar olarak ifade etme-

yen Emir ile herhangi bir dine mensup olmadığını söyleyen Okan'ın anlattıklarında dikkat çeken ifade, “nefret” kelimesini kullanmış olmalarıdır. “Nefret” kelimesi onların dine dair duygusal tavırlarını göstermesi bakımından önemlidir. Emir dinden nefret etmediğini; ama dindar kişilerle arasına mesafe koymak istediğini söylerken, Okan'ın nefretini sorgulama aşamasında olduğu şu ifadelerinde görülmektedir:

“Kendimi hiçbir dine yakın hissetmiyorum. Daha doğrusu dinlerin, kendimi hiçbir dinin mensubu olarak tanımlamıyorum; ama belki birkaç kez daha konuşmuşumdur bir dönemimde de dinlere karşı bayağı böyle bir nefretim olduğunu biliyorum ve şu an biraz o nefreti sorguluyorum aslında. Hani evet kendimi bir dine mensup hissetmiyorum; ama kendini bir dine mensup hissedenlerin varlığından rahatsız olmamam gerektiğini de galiba bir şekilde kendime öğrettim diye düşünüyorum.” (Okan, 33, gey)

“Dindar bir insan değilim; ama dinden nefret etmiyorum. Yani hani dindar insanlardan nefret etmiyorum, biraz böyle arama sınır koyuyorum.” (Emir, 32, gey).

Katılımcılardan Orhan, kişilerin fizikötesi bir şeyden daha güçlü olduğu fikrini, bencilce bulmakta ve bir yaratıcı olması gerektiğine inanmaktadır; fakat bütün dinlerdeki amaç, insanı iyiye ve doğruya götürmek olduğundan dinlerin insanlar tarafından oluşturulduğu düşüncesini şu sözleriyle ifade etmektedir:

“Ben bir yaratıcı olduğu fikrine inanmak istiyorum; çünkü bana göre işte insanların ne derler? İnsanların fizikötesi bir şeyden daha güçlü olduğunu düşünen fikir bana çok güçlü gelmiyor, çok bencil ve insancıl geliyor çok aciz geliyor. Ne demek kendinden daha güçlü bir şeyi kabullenememek, tabii bu çok acizce bir şey insan egosunu son derece yükselten bir durum onun için bence bir şeye inanmak gerekiyor. Hakikaten bir şeye inanmak gerekiyor onun için bir yaratıcı olduğu fikrine inanıyorum; ama bütün dinlerin özünde sonuçta insanları iyiye ve güzele ulaştırmak var, bu anlamda bütün dinlerin sonradan insanlar tarafından yaratıldığına inanıyorum; çünkü cevabını bulamadığımız bir türlü ulaşamadığımız böyle bir sürü bir sürü şeyin mutlak çözümünü sunuyor bize ve aynı zamanda bütün dinler teslimiyeti gerektiriyor sorgusuz koşulsuz tamamıyla teslim olup ruhani bir rahatlamayı sağladığı takdirde bütün insanlar bunları yapmalı bence.” (Orhan, 22, gey).

Bazı eşcinseller, dinî şüphe taşımakta ve din konusunda gelgitler yaşamaktadırlar. Bu şüphe, kararsızlığın göstergesi olarak değerlendirilebilir, zira şüphe duyanlar bir sorgulama evresinden geçmekte, bu süreçte bazıları reddetme noktasına gelirken bazıları bir

arayış süreci yaşamakta ve bir başka ifadeyle moratoryum (kendine zaman tanıma) sürecine girmektedir. Sorgulama sürecinde Tanrı'dan çok dinin sorgulanması dikkat çekicidir.

“Yani dinler genel anlamda ikili cinsiyet sisteminin içinde var oldukları için yani her dinde ya kadın ya erkek olduğu için ve bu kadın ve erkeğin rolleri çok net bir şekilde ayrıldığı için yani soru işaretleri var aklımda. Yani bu kadar dogmatik olmamasından yanayım bir de, sorgulansın yani din denen şeyin de sorgulanması gerekiyor; çünkü dinin de bir Yaradan'ı varsa insanın da bir Yaradan'ı varsa ve bunların arasında çok fazla çelişki varsa kitapla insan arasında o zaman bu sorgulanmalı diye düşünüyorum. Yani inandığım bir şey var; ama bunun adına ne dersek diyelim hani bir Allah da diyebiliriz başka bir şey de diyebiliriz.” (Nil, 29, trans)

“Din hakkındaki görüşlerim, üç dört aylık bir dönemde tam olarak bir Müslüman olduğuma inanmaya başladım, önce bir reddetme dönemleri falan vardı. Olur ya eşcinsellikten ziyade din kabul eder mi etmez mi, Tanrı var mı yok mu, bunları sorguladıktan sonra şu son dönemlerde evet Müslümanım ve Allah'ın olduğuna inanıyorum.” (Yusuf, 17, gey)

14 | db

“Din hakkında hepimiz gibi aile dayatmasıyla ilk başta Müslümanlığı kabul ettim, ondan sonra sonradan şunu düşündüm bir şeyleri kimsenin zoruyla kabul etmemeliyim, kendim araştırmalıyım. Ondan sonra önce Tanrı'dan başladım, bir Tanrı'nın olduğuna kesinlikle inanıyorum. Ondan sonra, sonra dinleri düşündüm bana dinler pek mantıklı gelmiyor dinlere hoş bakmıyorum açıkçası. Tanrı olduğunu düşünüyorum, ama işte Müslümanlıkmuş, Hıristiyanlıkmiş onlara sıcak bakmıyorum açıkçası.” (Serkan, 19, gey)

“Din hakkında genel olarak din değil de yaşantıyla şekillendi diyeyim. Kimi zaman daha hiçbir şeyi düşünmeyerek yaşadığım dönemler oluyor, bu dönemde dini de düşünmemiş oluyorum hatta fazla ileri gidip acaba yok mu gibisinden sorular soruyorum; ama genel olarak baktığımda din hakkındaki görüşlerim: Ben reddetmiyorum, var olduğunu düşünüyorum, Allah'a inanıyorum. (Müslümanım diyebilir misin?)Evet, derim.” (Ahmet, 18, gey).

Bazı katılımcılar, dinin değişen bir yapı arz ettiğini özellikle zikretmiş ve dinlerin zamanla kültürel şartların da etkisiyle değiştiğini ve aslından uzaklaştığını ifade etmiştir:

“Ben dinlere inanmıyorum, Yaradan'ın var olduğuna inanıyorum. Dinlerin de mevcut durumuna göre örf ve adetlere göre geliştiğini, toplumu düzenlemek adına var olduğunu o dönemde. Yeni toplumda, yeni modern toplumlarda yeni inanışlar olabileceğine inanıyorum. Dini sorguluyorum, dogmatik olduğuna inanmıyorum

bir kere dinler dogmatiktir çünkü; ama ben öyle olduğuna inanmıyorum.” (Şeyda, 28, lezbiyen).

“Ben agnostığım şu an ve bütün dinlerin değiştirildiğine inanıyorum, değişimin olmamasının imkânsız olduğunu düşünüyorum. Dil bile değişirken, dildeki kelimelerin anlamları bile değişirken dinin değişmemesinin imkânsız olduğunu düşünüyorum; çünkü bir o kadar Müslümanlıkta mezhep gördüm, her birinde de çok farklı yaşanmış, bugünde de çok farklı yaşıyor.” (Ersin, 23, gey).

Katılımcılardan Alevi olduğunu ifade eden Deniz, kurumsal bir yapıya sahip dinin transfobik ve homofobik şekilde yorumlandığına; fakat aslında dinin özünde transfobik ya da homofobik olmadığına, yani dinin transları ya da eşcinselleri dışlamadığına dair düşüncelerini şu sözleriyle ifade etmektedir:

“İnançlı bir Alevi'yim hani Alevi bir aileden geliyorum. Bir şekilde dinle bağlantılarımı koparmamayı tercih ediyorum. Yani şöyle bir şey; her kurum gibi din de kurumsal bir şey aile de kurumsal bir şey. Hani askeriye de, devlet de hani mekânlar da ve her kurum gibi din de aslında homofobik bir şekilde yorumlanıyor, homofobik ve transfobik şeklinde yorumlanıyor; ama ben dinin özsel olarak homofobik ve transfobik olduğunu düşünmüyorum. Din içerisinden dinle mücadelenin verilmesi gerektiğinde en basitinden eşcinsel imam Muhsin el-Hendeks var. O bambaşka bir yorum yapıyor, kadın Müslümanlar var keza kadın Hristiyanlar kadın mücadele ismini yükseltiyorlar hani her alan gibi din de bir mücadele alanı; ama toptan kategorik bir şekilde dini reddetmiyorum.” (Deniz, 23, trans)

LGBT bireylerden bazıları, dinî duyguları ile cinsel yönelimlerini veya cinsiyet kimliklerini birbirinden ayrı tutmaktadırlar. Yani dinin kitabi kısmında yer alan hususlar, onların bir dine mensup olmalarına engel teşkil etmemektedir. Sena, Behiye ve Seçkin'in söyledikleri, bu duruma örnek verilebilir:

“Kesinlikle net olarak söylediğim iki şey var kadınlardan hoşlanıyorum kesin ve kesinlikle Müslüman'ım. Net olarak hayatımda başka bir şey sorsan belki bu kadar emin cevap veremem yani o kadar söyleyebilirim sana.” (Sena, 25, lezbiyen).

“Eşcinselim ve dini seviyorum bu kadar, İslamiyet'i seviyorum bu kadar” (Behiye, 20, lezbiyen).

“... ben Müslümanım. İyi bir Müslüman değilim belki; ama yani İslam dinine inanıyorum ve İslam dininin kapsayıcı bir din olduğunu düşünüyorum.” (Seçkin, 20, gey)

Bazı katılımcılar aileden aldıkları dinî eğitimin de etkisiyle dışlayıcı olmayan bir din tasavvuruna sahip olmuşlar ve insanların bu tasavvura sahip olması durumunda pek çok sorunun halledilebileceğini düşünmüşlerdir. Fakat zaman zaman dinin gerçek hayattaki tezahürü ile kendi tasavvurları arasındaki zıtlığın getirdiği çözümsüzlük durumunu yaşamışlardır. Mesela Esra'nın anlatısı buna güzel bir örnektir:

“... dindar bir ailede yetiştim aslında annem oldukça dindardır, abim oldukça dindardır. ... Dediğim gibi oruçlarımı hiç aksatmadım...yani ibadet ettiğim bir dönemim oldu. Oldukça inançlıydım. ... Ben tasavvufla tek başıma ilgilendim bireysel olarak bunun içine girdiğimde bir yerden sonra o şey kalktı kafamdaki Allah algım yani anneminkinden çok daha farklıydı. Annemin cezalandıran hani işte sanki insanlaştırılmış bir Allah vardı orada, dışarıdan bir yerden seni izleyen ve hani çocuk oyunuymuş gibi geliyordu bana o algı ... Bir şekilde benim kurgum çok daha farklı bir yere vardı o bir senelik tasavvuf ilgilim sonucunda ... aşk içinde yaşayarak falan böyle çiçek, böcek her şey çok güzel ve her şeyin parçasıyım ve hani böyle o bir olma halini bir parça deneyimledim ve hayatımın en huzurlu zamanlarıydı gerçekten. ... Bu huzuru bıraktım ben aslında; ama bilerek ve isteyerek bıraktım. (Neden)... fakat işte böyle o dönem mesela fabrikada çalışmaya başladım tekstil ve böyle şey kafasındayım herkes sahafa gitse şu benim okuduklarımı okusa falan bunun üzerine biraz vakit geçirse bir hani o tefekkür hali ve tevekkül haline ulaşırsak yani muhteşem bir dünya olacak burası. Orda işte şey dedim; aslında oldukça orta sınıf, orta üstü bir hayat yaşadım ben öyle bir aileden geliyorum, çok ciddi özgürlüklerim vardı, evde oturabildim ben bir sene boyunca kafamı buna yorabildim, bir senelik benim öyle bir özgürlüğüm vardı, yani çalışmak zorunda değilim... Ben bu konfordan ulaştığım kafayı aman keşke herkes yaşasa diyordum orada bu sefer şöyle bir kırılma yaşadım: lan hani şu atölyede şu fabrikada benim gördüğüm insanların hiçbir şeye vakti yok hani sabahtan akşama kadar çalışıyorlar, ufacak kendilerine ayıracak vakitleri yok onda da ancak hani uyumayı becerebiliyorlardır bence...O yüzden o maddiyata düştüğün anda zaten o kafadan çıkmaya başlıyor. Dağın başında yaşarsan ve her şeyden kopuk olarak yaşarsan çok kolay devam ettirebilirsin bunu; ama yani hani bu dünya içinde sosyallik içinde yaşamaya başladığın anda insanlarla ilişki kurmaya başladığın anda o kapıdan çıkmak çok kolay. ... İşte hani birazcık benim düştüğüm şey muhteşem görmektir öyle bir görüyordum ki hani her şey harikaydı gördüğüm. Ya ben bir şekilde fanus içinden bakıyordum aslında kendi yarattığım. ... Bu karşılaşmaları yaşaya yaşaya bir şekilde dediğim gibi o şeyden çıktım.” (Esra, 30, biseksüel)

Bazı katılımcılar dinî bir ihtiyaç gibi görmekle birlikte, din tasavvurlarının çocukluktan itibaren şekillendiğini okulda aldıkları din eğitimiyle sunulan cennet tasavvuru gibi dinî unsurlara dair tasavvurların kendi tasavvurlarıyla uyuşmaması neticesinde yaşadıkları hayal kırıklıkları ve buna bağlı olarak yaşadıkları şüpheleri dile getirmişlerdir:

“Aslında kafam karışık, yani din konusunda çocukluğumda mesela çok inanmaya çalışmıştım işte Allah fikrine, cennet, cehennem işte öte dünya fikirlerine çok hani böyle gerçekten inanmak istiyordum, bir ihtiyaç olarak görüyordum bunu; ama karşılaştığım din figürleri işte mesela okulda ağladığımı biliyorum. İşte köpeğimin cennete gidemeyeceği söylenmişti bana ve hani onun aslında insanın çok yüce bir varlık olduğu; ama işte onun bir eşya gibi bir şey olduğu hani böyle bu tür düşünceler söylendiğinde ben gerçekten böyle dinden çok soğudum hani İslam dininden. cennet sizin istediğiniz gibi bir yer olacak deniyor; ama benim istediğim yerde neden benim köpeğim yok. Yani ben onunla birlikte mutlu olacağım; ama “hayır köpeğin gelmeyecek” deniyor... İşte oyuncak o zaman önemli bir şeydi benim için, bir de pelüş bir köpeğim vardı, onu götürmüştüm okula o gün hani böyle oyuncak köpeğimi gösterip “neden Tintim giremiyor cennete” diye de ağladım; çünkü yani hani diyor ki “o bir mal, o gelemeyecek”; ama nasıl yani istediğimiz her şey olacaktı cennette. O kadar mutlu olacaksın ki orada işte zembek suyu, ağaçlar falan böyle; ama ağaçlar burada da var yani. Hani böyle bir türlü şey yapamamıştım; ben dünyadan ayrılmak istemiyordum. Hani bütün şeyim buydu; cennet sıkıcı bir yer cehennem hani, ben dünyadan ayrılmak istemiyordum, ölmek istemiyordum. ... tabii hani bir yandan da aynı anda hem ailen dinî şeyleri sana anlatıyor, bir yandan da bir tür İslam fobisi de şey yapıyor yani. yandan bilim falan çok yüceltiliyor falan. Hani ben mesela şu anki şeyimde şeye inanıyorum; cennet ve cehennemin bu dünyada olduğuna inanıyorum...” (Gizem, 24, lezbien)

Genel olarak değerlendirmek gerekirse, LGBT bireylerin pek çoğunun Tanrı inancına sahip olduğu görülmüştür. Bir kısmı da ateist ya da agnostik olarak kendisini tanımlamıştır. İnançlı LGBT bireylerin pek çoğu, kurumsal dinin yanında bireysel dinî bir anlayış, bir tür manevîyat anlayışı ortaya koymuşlardır. Bu durum, kesin sınırları belli olan kurumsal dinden, bireysel olan manevîyat (spiritüel) alanına kaçış olarak yorumlanabilir. LGBT bireyler, var olan kitabi bilginin yanında din hakkındaki kendi tasavvurlarını oluşturmaktadırlar ve bu tasavvurları, ferdi hayatlarıyla çelişmeyecek şekilde kurgulanmıştır. Ayrıca zihinlerindeki çelişkiyi gidermek için de din tasavvurlarını değiştirmişlerdir. Din konusunda ailele-

rinden de etkilendiklerini ifade eden bireyler ailelerinden aldıkları din eğitimi ile kendi din tasavvurları arasındaki farklılığa dikkat çekmişlerdir. Bireylerin cinsel yönelimlerini fark etmeleri ve dinin eşcinselliğe yönelik tutumunu öğrenmeleri sonrasında, çoğu dine dair bir sorgulama süreci yaşamıştır. Bu süreç sonucunda dini reddeden veya din tasavvurlarında değişikliğe gidenler olmuştur. Önemli bir kısmının da gelgitler yaşamaya devam etikleri ve kararsızlık halinde oldukları anlaşılmıştır. Din hakkında net bir kararlarının olmaması durumu, belki de James Marcia'nın ifade ettiği gibi *kimlik arayışı (identity moratorium)* kavramı ile açıklanabilir.⁸ Buna göre kişiler, din konusunda henüz bir karar vermemiş, ancak içinde buldukları çatışma durumunda arayış sürecine devam etmektedirler.

Kaliforniya'daki Santa Barbara Üniversitesi'nde yapılan araştırmaya göre, birçok kiliseye ve Hıristiyan aileye göre kişi hem lezbiyen, gey, biseksüel veya trans kimliklerinden birine sahip olup, hem de Hıristiyan olamaz; çünkü bu iki kimlik birbirini tamamen dışlamaktadır. Hıristiyanlık'ta ve diğer birçok dinde eşcinsel yönelimin ve trans kimliğin geldiği bu dönüm noktasında, kişi dini ile cinsel yönelimi arasında, zor olan bir seçime yönlendirilir. Bu süreçte kimi dini seçip heteroseksüel hayat tarzını sürdürmeye çalışırken, bazıları cinsel yönelimini seçip kendini dışlayan dinden vazgeçebilir. Bunların dışında kalan başka bir grup ise bu iki yolu birleştirerek, dine mensubiyet ile LGBT birey olma arasındaki çatışmayı en alt düzeye indirerek birlikte olabileceğini düşünürler.⁹ İslam dini açısından bakıldığında ise, dinin kitabi kısmında eşcinselliğin mutlak olarak yasaklandığı ve eşcinsellere katı cezalar getirildiği görülür.¹⁰ Ancak LGBT bireylerin önemli bir kısmı, dinin bu kısmını bir engel olarak görmemektedir. Bu çalışmada cinsel yönelim ile dinî bağlılığın çatışmayacağını düşünen ve iki kimliği de birlikte taşıyabileceğini savunan LGBT bireyler, durumlarıyla çatışmayacak bir din tasavvuruna sahip olma eğilimi göstermiştir.

⁸ James Marcia'nın teorisi hakkında geniş bilgi için bkz. Ali Ayten, "Kimlik ve Din: İngiltere'deki Türk Gençleri Üzerine Bir Araştırma", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(2), ss. 101-119.

⁹ Melissa Wilcox, *Two Roads Converged: Religion and Identity among Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Christian*, *Doktora Tezi*, Santa Barbara Üniversitesi, Kaliforniya, 2000, s. 17.

¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Kur'an'ı Kerim**: 7:81, 27:54-55, 26:165-166, 29:28-29.

c). Tanrı Tasavvuru

Tarihsel sürece bakıldığında, özellikle temel dinler olmak üzere pek çok dinin genel bir Tanrı tasavvurunun olduğu görülür. Ancak dinin öngördüğü bu Tanrı tasavvuruyla birlikte insanlar, çocukluk-tan itibaren başta anne ve babasıyla olan ilişkileri ve kültürel şartlar içerisinde edindikleri yaşantılar neticesinde, kendilerine has öznel Tanrı tasavvuruna sahip olmuştur. Bu Tanrı tasavvurları bireylerin düşünce ve davranışlarına etki etmiştir.¹¹ Bu çalışmada LGBT bireylerin Tanrı tasavvurlarını -Tanrı'ya atfettikleri özellikleri- tespit etmek için “Eğer bir Tanrı'ya inanıyorsanız bize ondan bahsedebilir misiniz? (Affedici mi, gazap edici mi, merhametli mi?)” sorusu yöneltilmiştir ve onların Tanrı tasavvurları hakkında bilgi edinilmiştir.

Katılımcıların ifadelerinde ortaya çıkan birinci unsur, *deist ya da deizme yakın bir Tanrı tasavvurudur*. Bazılarının ifadeleri, Tanrı'nın dünyayı yaratıp sonra müdahale etmediği fikrini içeren deist anlayışı¹² doğrudan karşılamıştır. Bazıları ise, benzer şekilde yaratmanın ötesinde Tanrı'ya başka bir vasıf yüklemeyerek, yaratıp fazla müdahale etmeyen, gözlemleyici bir Tanrı tasavvuruna sahip olduğunu ifade etmiştir.

“Yaratmış ve dokunmuyor; ama yarattıysa bile ben biraz kızgınım yani bu kadar kötü insanları niye yarattı diye sormak istiyorum.” (Ersin, 23, gey).

“Şu andaki inancuma göre Tanrı bir bakıma bir gözlemci. Bizi yarattı ve izlemeye başladı yaptıklarımızı. Belki arada sırada küçük müdahalelerde bulunsa da genelde olayların dışında kaldı. İnsanlar ise bir süre sonra O'nun ağzından konuşup dinleri oluşturduklar ve bu sayede günümüze dek milyarlarca insana kendilerine ve dediklerine boyun eğdirdiler. Bence Tanrı merhametli. Yaşadığımız zorlukları görüyor ve öldüğümüzde o zorlukların acısını telafi ediyor.” (Anton, 17, gey).

“Bunun hakkında düşünmüyorum, bunun hakkında düşündüm; ama net bir sonuca varamadım; ama bilinçli bir yaratıcının olmadığını düşünüyorum. Sadece bir başlangıç noktası olabileceğini düşünüyorum, yaşama ve varlığa müdahale eden bir varlığın olduğunu düşünmüyorum.” (Arda, 22, gey).

“Yani sadece bir şeyleri yaratan bir güç, iyi ya da kötü olarak tanımlamıyorum. Yani hani merhamet eder veya etmez bunun hakkında net bir şey düşünmüyorum.” (Nil, 29, trans)

¹¹ Ali Ulvi Mehmedoğlu, *Tanrı'yı Tasavvur Etmek*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2011, s. 15.

¹² Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet S. Aydın, *Din Felsefesi*, 9. Baskı, İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İzmir 2001, s. 180 vd.

Katılımcılardan bazılarının görüşlerinin “Tanrı âlem ikiliğini kaldıran, Tanrı’nın her şeyi ihtiva ettiğini, hatta O’nun her şey olduğunu, dolayısıyla tabiatın ve insanın ilâhi varlığın açılımının farklı tarzları olduğunu ileri süren” panteist anlayışa¹³ yakın olduğu görülmüştür.

“... Biraz tutarsızsın Tanrım falan biraz daha şey gibi çok yüce bir varlık hani farklı bir şey o olayı da kabul ediyorum; ama diğer yandan da kurduğum diyaloglardan da anladığım üzere yani çok da şeye inanmıyorum hani birebir şeyde aha çarpıldı. Evet, zaten hani öyle bir şey varken her an her yerde her şekilde bizi ne olursa olsun görüyor, biliyor. Hani sadece yukarıya doğru değil, kurgulasam da daha pratikte de panteist anlayışta her şeyin içinde mevcut zaten.” (Elif, 21, biseksüel).

“...Her şeyde Tanrı’nın olduğuna inanıyorum ya da Allah’ın ya da neyse. Bir organizma olduğunu düşünüyorum bütün evrenin ve o organizmanın küçük parçaları olduğunu düşünüyorum herkesin ve her şeyin; ama hani direkt olarak kontrolü altında olduğunu yani birisi emrettiğinde bir şeyin yani bir tahtta oturan bir kral gibi bir Tanrı düşünemiyorum hiçbir zaman; ama Tanrı’nın bir parçası olduğumu düşünüyorum ya da büyük bir şeyin, büyük ve hani böyle kutsal bir şeyin parçası olduğumu; ama bunun da hatalı bir şey olduğunu yani böyle mükemmel bir şey olduğunu düşünmüyorum. Yani mükemmel, kusursuz bir Tanrı olduğunu da düşünmüyorum.” (Gizem, 24, lezbiyen).

“Bence şöyle bir yapı, diyelim ki dışarıdan bir şey değilmiş gibi yani aslında mevcut hepimiz, her şey onun içinde bir yansıma ya da yansıma da değil belki hani yansıması da değil, yansıma dediğinde bile dışarıya doğru oluyor. Yani hepimizin bir şekilde ortak olan, bir okyanusun damlası gibi görüyorum ben her şeyi öyle söyleyeyim, tek tek bir damla. Aynı değiliz, ya ben Tanrı’yım diyemezsin; ama ben Tanrı değilim de diyemezsin ikisi de hiçbir şey bu değil yani.” (Esra, 30, biseksüel)

Yaratan, koruyup gözeten, merhamet eden, affedici Tanrı tasavvuru, katılımcıların tanrı tasavvurlarındaki en öne çıkan husustur. Merhametli ve affedici bir tanrı tasavvuruna sahip olduğunu belirten katılımcılar gazap ve cezalandırma kavramlarını Tanrı’ya atfetmekten özellikle kaçınmış, cehennem sembolik olabileceğini ifade etmiştir. Affediciliği vurgulayanlar kadar çoklukta ve yoğunlukta olmasa da Allah’ın cezalandırıcı olduğunu da ifade eden katılımcılar olmuştur.

¹³ Aydın, a.g.e., s. 186.

“Şu dağa taş, kuşa ağaca bakın; şu dünyadaki işleyişe, düzene bakın; inanmamak ne mümkün? O ki merhametinden bir toz zerresini annelerimize vermiş, bir anne evladına kıyabilir mi incitebilir mi? Tabii ki de Rabbim affedici bağışlayıcı, şu dünyadaki düzene hiyerarşiye bakın, şu an Allah gazap etmiyorsa O'nun merhametini anlamamak için beyin fukarası olmak lazım...” (Yudum, 27, EK trans)

“... Allah aslında merhamet edici bir Allah. Mutlaka hepimiz yolda yürürken hatalarımız oluyor ve bu hatalarımızı yargılayanın ve doğru yola girmesi gerekenin de bu durumun farkında olması gerekenin de bizler olduğunu düşünüyorum. Bizi yargılayıp bir yere zorla sokmak yerine hani biz bu yolda yürüyoruz, tökezliyoruz, işaretlemler var hani yolda bizim yanlışlarımızı fark etmemiz için ve biraz daha bireysel ve toplumsal bir oluşum olarak görüyorum aslında dini, kendi inancında. O yüzden yargılayıcı bir Allah değil, temelinde sevgi ve merhamet olan bir Allah'a inanıyorum.” (Deniz, 23, EK trans)

“Benim kafamdaki Allah'ın yapısı affedici bir Allah, bütün insanları kapsayan bir yapısı var. Şu anda dini ne olursa olsun, hangi ailede olursa olsun, hangi cinsel yönelimde olursa olsun, hangi toplumda büyürse büyüsün, yanlış tercihte bulunmuş olursa olsun; çünkü eğer yarattıysa ve yanlış tercihte bulunuyorsak biz, bunun da bir nedeni vardır diye düşünüyorum; çünkü ben hayatta her atışımın başkasını etkilediğini düşünüyorum. ... Allah ve gazap kavramlarını yakıştıramıyorum birbirlerine. Ben çok uzak kavramlar olduğunu düşünüyorum; çünkü bu kadar evrensel bir kavramın seni yaratan bir şeyin sana gazap etmesi azap vermesi düşünülemez.” (Seçkin, 20, gey)

“Şöyle Kur'an-ı Kerim'den yola çıkarak söyleyeceğim bunu, Allah tabii ki affedici her kulunu affeder af dilediğimizde ya da tövbe ettiğimizde hiç günah işlememiş gibi biri olacağımıza inanıyorum; ama bunu bile bile yapıp da işte tövbe edip tekrar dönmek falan şu an ona hazır değilim zaten; ama elbet böyle bir gün de gelecektir yani.” (Ayşe, 26, lezbiyen).

“... Tanrı'm evet merhametli, hani cehennem olgusuna da inanmıyorum açıkçası. Sadece cehennem fikri olması hoş; ama hani beni yaratan bir tanrı benim acı çekmemi istemez açıkçası.” (Serkan, 19, gey)

“Hepsi, hem affedici hem gazap verici hem merhametli yani, 99 tane ismi var zaten hepsi birbirine zıt isimler.” (Sena, 25, lezbiyen).

“Tabii ki çok affedici ve merhametli. Mesela şey derler annenin merhameti Allah'ın merhametinin sonsuzda biri. Yani anneye verilmiş merhamet Allah'ın merhametinden sonsuzda biri kadar. Yani annen o kadar merhametliyse Allah'ın merhametini düşünemezsin şefkatin, merhametini, affediciliğini bana da öyle geliyor. (Evrim: Gazap hakkında ne düşünüyorsun, mesela demin dedin ya zi-

na günah.) Evet, günah. Tabii ki tek eşlilik esastır bence de yani çünkü kafa karışıklığı çok pis bir şey insanlar bence de tek kişiyi sever, yani milyonlarca kişiyi sevmezsin.” (Behiye, 20, lezbiyen).

“Benim ve benim gibi düşünen insanların Allah’ı her zaman affedicidir ama cezasını vermeden asla affetmez asla.” (Serra, 34, EK trans).

“Şöyle Kur’an-ı Kerim’den yola çıkarak söyleyeceğim bunu, Allah tabii ki affedici her kulunu affeder af dilediğinde ya da tövbe ettiğinde hiç günah işlememiş gibi biri olacağımıza inanıyorum; ama bunu bile bile yapıp da işte tövbe edip tekrar dönmek falan şu an ona hazır değilim zaten; ama elbet böyle bir gün de gelecektir yani.” (Ayşe, 26, lezbiyen)

“...Şöyle söyleyeyim daha çok koruyan, kollayan bir Allah görüyorum karşımda. Yardımcı olan; ama yeri geldiğinde... Yani gazap demeyelim de en azından belli tercihlerinin sonucunu sana gösteren bir şey yani bir varlık diyebilirim.” (Ahmet, 18, gey).

Bazı katılımcılar ise gazap ve cezalandırmanın olamayacağını ifade ederek bunu aşkın olmayan bir tanrı anlayışıyla izah etmiştir. Mesela Öner’in Tanrı tasavvurunda gazap yoktur; çünkü insanın Tanrı ile ne aynı ne de gayri olmadığını düşünmekte, bu nedenle kişinin kendi kendini cezalandırmayacağını yani gazap için dışarıdan bir güç olması gerektiğinden ona göre, gazap olamaz; çünkü herkes “bir”dir. Şöyle ki:

“Yok, bir defa gazap yok. Hatta affetmek bile yok. Günah kavramıyla pek düşünmedim; çünkü dediğim gibi günah, dine özgü bir kavram olduğu için benim inancım da dinle pek şekillenmediği için günah gibi bir kavram zihnimde pek yok. Yanlış, diyebiliriz belki, onu düşünüyorum hani günaha denk gelebilecek bir şey var mı acaba. Evet, var; ama bunu bir dış güç benden istiyor ben yapıyorum, yani Allah bir dış güç: “Bak, evladım bu yanlış bunu yapma şunu yap” diyor da ben de: “peki, babacım” deyip yapıyorumdan ziyade senin içinde benim içimde onun içinde bütün canlıların içinde yani sadece insanların da değil. Yani hep birlikte yaşıyoruz bu evrende “bir” iz ya aslında onu kastetmek istiyorum. Benim de dediğim gibi çok net olarak oluşturduğum bir şey değil; ama şu an biraz da düşünüyorum. Bir anlamıyla evet birbirimizden ayrıyız ve farklıyız; ama bir anlamıyla da aynıyız “Bir” iz. Benim için O bir Tanrı, dolayısıyla o Bir’in beni affedip affetmemesi, dışarıdaki bir şeyi affedersen kendi kendini affedip affetmemek söz konusu değildir. Kendinle barışık olmak, dolayısıyla evrenle barışık olmak diyebiliriz.” (Öner, 41, gey).

Sonuç olarak katılımcıların bir birinden farklı ve çok renkli Tanrı anlayışına ve tasavvuruna sahip oldukları söylenebilir. Katılımcıları Tanrıya inançlarına dair ifadelerine göre “teist”, “panteist”

ve “deist” Tanrı anlayışı şeklinde üçe ayırmak mümkün olmuştur. Tanrı Tasavvurları içerisinde en dikkat çeken unsur merhametli ve affedici Tanrı tasavvurunun katılımcılar arasında yaygın olmasıdır. Katılımcılar Allah’ın aynı anda birbirine zıt olan ve Esmâü’l Hüsnâ’da da geçen sıfatlara sahip olduğunu da kabul etmekle birlikte affedici Tanrı tasavvuruna özellikle vurguda bulunmuşlardır. Gazap sıfatını Allah’a yakıştıramayanlar olduğu gibi Allah’ın gazabının olduğunu ve insanları birtakım işaretlerle yönlendirdiğini belirtenler de olmuştur. Bu bulgu daha önce yapılan bazı araştırma bulgularıyla da benzerlik göstermektedir. Nitekim Mehmedoğlu yaptığı çalışmada, Türkiye halkının Allah’ın merhamet gibi pozitif yönlerini daha çok içselleştirdiklerini, aşkın ve merhametli Tanrı tasavvurunun en güçlü tasavvur olduğunu tespit etmiştir.¹⁴

Katılımcıların Başa Çıkma Sürecinde Dini/Manevî Unsurları Kullanmalarına İlişkin Bulgular

Toplumsal hayatın içinde din, bireylerin hayatlarını düzenlemelerinde, yaşam stillerini belirlemelerinde ve eylemlerinde büyük oranda etkili olabildiği gibi insanların sıkıntı ve zorluklarla karşılaşmaları pek çok durumda da onlara sığınak olabilmekte, anlam, güven ve kontrol duygusu kazandırabilmektedir. Mesela deprem, sel, yangın gibi afetlerde insanlar daha çok din ile teselli bulmaktadırlar. Tabii bu teselli ya da dinî başa çıkma, sadece hayatı sarsan büyük problemler karşısında ortaya çıkmamaktadır, kişilerin gündelik sıradan problemlerinde bile din ile teselli buldukları araştırmalar tarafından da ortaya konulmuştur.¹⁵

İnsanlar, bazen sosyal ilişkilerinde problemler yaşayabilmektedirler. Bu problemler sonucu, arkadaşlık ilişkileri ya da aile ilişkileri bozulur ve kişi yalnızlığa doğru ilerler. Krishnamurti, insanların ilişkisiz yani yalnız yaşayamayacağını şöyle ifade etmektedir:

“Hiç kimse ilişkisiz yaşayamaz. Dağlara çekilebilir bir rahip, bir sanyasi olabilir, çöllerde tek başınıza dolaşabilirsiniz; ama ilişkisizsinizdir. Bu mutlak olgudan kaçamazsınız. Soyutlanma içinde var olamazsınız. Zihniniz soyutlanma içinde var olduğunu ya da bir

¹⁴ Mehmedoğlu, a.g.e., ss. 191, 247.

¹⁵ Ali Ayten, *Tanrı'ya Sığınmak*, İz Yayıncılık, İstanbul 2012, ss. 15-16.

soyutlanma hali ortaya çıkardığını sanabilir; ama bu soyutlanmada bile ilişkedesinizdir. Yaşam ilişkidir, yaşamak ilişkidir.”¹⁶

İnsanlar, ne kadar yalnız olduklarını düşünseler de bir şekilde bir güçle bağlantıları mutlaka vardır. Diğer insanlarla arası bozulduğu için ya da her şeyden uzaklaşmak istediği için veya insanlardan sıkıldığı veya insanlar tarafından dışlandığı için vs. gibi sebeplerden ötürü insan ya isteyerek ya da istemeyerek bir şekilde yalnız kalabilmektedir. Fakat bu yalnızlık insanın doğasına aykırı olduğundan, yani insan sosyal bir varlık olduğundan sıkıntı yaşayabilmektedir. İnsanlar, yalnızlıktan dolayı bir sıkıntı yaşadıklarında üstün bir alana daha çok ihtiyaç duyabilmekte ve bu nedenle dinî veya manevî bir anlam arayışına girebilmektedir.

Araştırmada LGBT bireylerin çaresizlik ve yalnızlık hissettiklerinde ne yaptıklarını, üst bir güce sığınma ve yaşadıkları zorluklarla başa çıkmada dinî/manevî desteğe başvurma durumlarını belirlemek amacıyla katılımcılara, “*Yalnızlık hissettiğinizde bir yaratıcıya veya üstün bir varlığa sığınma ihtiyacı duyduğunuz ve dua ettiğiniz oldu mu?*” sorusu yönlendirilmiştir. Bu soruyla hem katılımcıların yalnızlık hissedip hissetmedikleri hem de sıkıntılı olarak değerlendirdikleri dönemlerinde dinî başa çıkma yöntemini kullanıp kullanmadıkları, üstün bir varlık ile olan irtibatlarında duaya ne sıklıkla başvurdukları incelenmiştir. LGBT bireylerin bu soruya verdikleri cevaplara bakıldığında genel olarak, yalnızlık hissedenlerden bazılarının üstün bir varlığa sığındıkları ve dua ettikleri; bazılarının yalnızlık hissetmedikleri zamanlarda da dua ettikleri görülmüştür. Ayrıca bazı bireyler yalnızlık hissetmediklerini, bazı bireyler de yalnızlık hissettiklerinde bunu kafalarından uzaklaştırmaya çalıştıklarını söylemişlerdir.

Yukarıda da ifade edildiği üzere sosyal bir varlık olan insan sürekli bir ilişki içindedir. Bu ilişki içerisinde olmak Tanrı-insan ilişkisi bağlamında düşünülürse, inanan insanların kendilerini yalnız hissetmedikleri düşünülebilir. Çünkü herhangi bir şekilde bir güce inanan insan, zaman zaman, özellikle ihtiyaç hissettiğinde kendisini o güç ile irtibat halinde hissedebilir. Zor zamanlarında inandığı güce sığınarak ondan güç alma ve onun varlığıyla anlam ve teselli bulma, ayrıca zorluk ve sıkıntıları daha kolayca göğüsleme durumu söz konusu olabilir. Katılımcılardan bazıları zor zamanlarında her

¹⁶ J. Krishnamurti, *Sevgi ve Yalnızlık Üzerine*, Elif Özbaş (çev.), İstanbul: Ayna Yayınevi, 2000, s. 12.

zaman olduğu gibi Allah'ın varlığını hissettiklerini, kaygılandıklarında ve çaresizlik hissettiklerinde ona sığındıklarını ve ondan güç aldıklarını ve problemlerin çözümünde Tanrı'yı bir tür "vekil" kıldıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum, katılımcıların yalnızlık ve çaresizlik anlarında olumlu bir dinî/manevî başa çıkma tarzını kullandıkları ve bu şekilde anlam ve kontrol duygusu kazandıkları şeklinde yorumlanabilir.

"Her zaman, her zaman içinde hissediyorum onu. Her zaman onunla birlikteyiz aramız iyi, problem olduğunu düşünmüyorum. Beni seviyor ve şanslı biriyim ben iyi kalpli olduğum için altıncı hissim de çok kuvvetli surf iyi olduğum için diye düşünüyorum." (Şeyda, 28, lezbien)

"Ya ben yaratıcı ya da Allah'ı ya da hani bizde çok önemli olan Hz. Ali'yi hani yalnızlık hissettiğimde sığındığım bir yer olarak değil de daha Alevi inancın da getirdiği bir şey olarak hani her insanda bir şekilde hani Kadir-i Mutlak Yaratan'dan bir parça bir iz var, biz hepimiz hani onun bir parçasıyız bütün evren bütün doğa. Aşkın bir Allah inancındansa içkin bir Allah inancını taşıyorum. O yüzden aslında hayatımın her alanını biraz hani Allah'ın yaratıklarının değerini, kıymetini bilerek ve o yolda yürüyerek ilerlemeye çalışıyorum." (Deniz, 23, trans)

"Evet yalnızlık hissettiğimde yaratıcımız olan Allah'a sığındım ve hakkımda hayırlısını diledim." (Murat, 27, trans)

"Düşünüyorum şu anda, O'na sığınmak denir mi, tabii tabii güç alıyorum ondan." (Öner, 41, gey).

"Kendimi çok yalnız ve çaresiz hissediyordum. Sonumun nasıl olacağını düşünüyorum, acaba kim benim canıma kıyacak? Bizim gibiler eceliyle ölmez malum, benim katilim kim olacak? Yaşlanınca yaşımda kim olacak diye düşünür dururdum; ama her çaresizliğimden tek çıkış yolum dua oldu, Rabbime sığındım el açtım yalvardım, ağladım, dualar ettim; çünkü biliyordum o kimsesizlerin tek sahibi olan Rabbim, beni çaresiz koymayacak hiç kimse olmasa da Rabbim olacak..." (Yudum, 27, trans)

Bireylerin dinî başa çıkma süreçleri bazı durumlarda sorgulamalarla birlikte devam etmektedir. Bu sorgulamalar bazen yukarıdaki örnekte olduğu gibi sığındığı gücün varlığına ilişkin olurken, bazen kişinin kendi durumuna yönelik olabilir. Bazı katılımcıların Tanrı'ya sığınmayı bir tür ikiyüzlülük olarak görmesi buna örnektir. Ancak bireylerin zorluklarla ve çaresizliklerle başa çıkma sürecinde en çok başvurdukları dinî başa çıkma etkinliği duadır. Katılımcılar arasında eşcinsel olduğunu öğrendiğinde, içinde bulunduğu stresten kurtulmak için daha çok dua edenler, dine sıcak bakmadığı halde dua edenler, sürekli dua edenler, çok zor durumda kaldığında

dua edenler ve ateist olduğunu kabul ettiği halde dua edenler yer almaktadır. Her zaman dua ettiğini ve bunun sadece sıkıntılı zamanla sınırlı olmadığını söyleyen olduğu gibi sıkıntılı zamanlarında daha çok dua ettiğini belirten ve dua etmek için bazı zamanları “sabah namazı vakti” vb. gözettiğini ifade edenler de olmuştur. Dualarında isteklerinin Tanrı'nın isteğine aykırı olduğunu bilerek dua edenler bile olmuştur. Bazıları dualarını Allah'a yöneltirken bazıları ise doğaya veya üstün bir varlığa dua ettiklerini ifade etmişlerdir.

“Allah'a sığınma, aslında onu bile bir ikiyüzlülük buluyorum bunu açıkça söyleyeceğim yani. Böyle hani köşeye sıkıştığında ellerini açıp dua ettiğinde, mutluysen de bir insan hani dindar bir insansa ne bileyim dinî pratiklerini yerine getiriyorsa mutlaka yine elini açıp dua etmesi gerekiyor sonuçta. Köşeye sıkışıyorsun böyle Allah'ım falan, ee tabii ki ediyorum; ama orada biraz şey var; ikiyüzlülük var bana kalırsa. Yani çünkü kötü şeye gidiyorsun, biraz kötü hissediyorsun sonra hemen elini açıp dua ediyorsun ve yardım istiyorsun falan. Ee hani iyi yerde nerdeydin; ama tabii ki kendimi iyi hissetmeliyim sonuçta, hani bir yandan da içimde ölmedi sonuçta, oralarda duruyor ve evet kendimi kötü hissettiğimde şey (sığınıyorum) yapıyorum.” (Emir, 32, gey).

“Tabii, tabii yani hala böyle atıyorum dışarıda falan aman ateistim ben diyorum, benim kafamdaki o Allah'la elbet iletişimim devam ediyor, onu asla atabileceğimi düşünmüyorum; çünkü çok yerleşmiş bir şey bu.” (Esra, 30, biseksüel)

“Ya yalnızlık hissettiğimde değil; ama böyle bir şey diyebilir miyim ya şu direniş hikâyesinde mesela bir en son cumartesi dağıtıldığı gün gerçekten şey dedim: tabii Tanrı'ya inanmıyorum; ama hani Tanrı'm lütfen koru sokaktaki insanları artık gibi bir cümle kurmaktan şey yapmıyorum yani bir sorun. Bir şey söylemem lazım, bir şey dilemem lazım hani ne bileyim o şey de olabilir yani hani Kavva da diyebilirim ona Tanrım da diyebilirim bir şey bir şey falan.” (Sanem, 27, biseksüel)

“Kesinlikle ediyorum, bu hatta şunu söyleyebilirim eşcinsel olduğumu öğrendikten sonra daha da arttı diyebilirim. Yani şey olarak da düşünmüyorum, bir zorlukla karşılaştın Allah'a inancın arttı; ama ondan önce de vardı. Dua ediyordum kendi çapımda yani çünkü kişisel anlamda kalmasını da birazcık yeğliyorum bu tür şeylerin hani inanç olsun hani dua olsun. Hani kendi içimde kalmasını yeğliyorum, o yüzden hani ne bileyim bu eşcinsel olduğumu öğrendikten sonra daha böyle nasıl diyeyim muhtaç hissettim aslında; çünkü toplumun yargılarından dolayı sürekli dışlandığım için bir tek soyut bir kavram kalıyor senin içinde barınabilecek.” (Seçkin, 20, gey)

“Ben hala dua ediyorum. Sadece dine sıcak bakmıyorum hepsi bu.” (Orhan, 22, gey).

“Her zaman ALLAH dedim hep de ALLAH diyeceğim. Rabbim beni hiç zorda bırakmaz.” (Çağla, 25, EK trans)

“Ya tabii, bu (dua) hep yaptığım bir şey zaten.” (Sena, 25, lezbiyen).

“Tabii ki de her insan gibi hep uyurken dua ederim her gün sabah ezanında uyanır ellerimi açar ve dua ederim” (Selin, 28, EK trans)

“Ergenlik ve 20’li yaşların başında nadir olarak dua ettim. Üstün bir varlığa sığınmaktan ziyade içinde bulunduğum zor durumlar ya da yalnızlıktan kurtulabileceğime yönelik dua edersem belki işe yarar tarzı bir eylemdi.” (Gözde, 34, biseksüel)

“Şu anda mesela bazen dua ediyorum; ama bunu direkt Tanrı’ya etmiyorum. Yani daha böyle doğaya falan ediyorum. İşte hani böyle bir mesela şey diyorum, şöyle bir şey yaptığım oldu; işte şu olursa geri dönüşüm uygulayacağım falan gibi böyle iyi bir şey yapacağımın taahhüdünü verip lütfen hani falan gibi böyle bir dua ettiğim oldu sanırım.” (Gizem, 24, lezbiyen)

“Yüce rabbimden başka kimseye sığınmam ben, çok daraldığımda onun indirmiş olduğu dualardan yardım alırım ekstra dış güçlere ve inanışlara hacet yok” (Serra, 34, EK trans)

“Yani biraz şey gibi oluyor, mesela namaz kıldıktan sonra şarap dilemek gibi oluyor; ama hoşlandığım çocukla beni buluştur dedim falan oldu yani. İronik oluyor işte namaz kılıp şarap dilemek gibi falan oluyor, yaptım yani bundan gocunmadım; çünkü O’nu seviyorum O’nun da beni sevdiğini biliyorum.” (Yusuf, 17, gey)

Her zaman başa çıkma sürecinde Tanrı’nın merhameti ve insan için hayırlısını dilediği düşünülmez. Bir başka ifadeyle her zaman başa çıkma süreci “Tanrı’ya dua ve ibadetlerle yönelme, merhametli bir koruyucunun olduğunu düşünme” gibi olumlu dinî başa çıkma tarzında olmayabilir. Bazen bireyler başlarına gelen sıkıntılardan Tanrı’yı da sorumlu tutabilir veya içinde bulunduğu durumdan kendisini kurtarmadığı için Tanrı’yı suçlayabilir ve ümitsizliğe kapılıp terk edildiğini düşünebilir. Böyle durumlarda olumsuz dinî başa çıkma süreci devreye girer ve bu durum çoğunlukla kişinin teselli ve anlam bulmasına yardımcı olmadığı gibi içinde bulunduğu durumu daha olumsuzla dönüştürebilir.

“Yalnızlık hissettiğimde genelde bunu kafamdan def etmeye çalışıyordum çünkü bu konu hakkında düşünmek istemiyordum. Ancak buna rağmen Tanrı’ya bendeki problemi düzeltmesi için bolca dua ettiğimi hatırlıyorum. Onca duadan sonra herhangi bir “gelişme” olmaması bende O’nun beni yüz üstü bıraktığı izlenimini yaratmıştı.” (Anton, 17, gey).

“Yaratmış ve dokunmuyor; ama yarattıysa bile ben biraz kızgınım yani bu kadar kötü insanları niye yarattı diye sormak istiyorum.”
(Ersin, 23, gey).

Katılımcıların bazıları, başlangıçta zor zamanlarında Tanrı inancına bağlı bir başa çıkma süreci içerisindeyken daha sonraları Tanrı inancından uzak bir manevîyat içerisinde olduklarını veya belirli bir dinin sınırları içerisinde kalmayan bir manevî eğilim içerisinde bulduklarını ifade etmişlerdir. Bu durum, kişilerin zaman içerisinde dinden uzaklaşmaları şeklinde yorumlanabilir. Ancak aynı zamanda bu durum, Tanrı'nın kendi sıkıntılı durumlarında onlara cevap vermediğini düşünerek ve bir tür olumsuz dinî başa çıkma süreci takip ederek, sürecin kutsalın aşkın alanla sınırlanmadığı ve farklı dinlerle ilişkili ritüelleri eklektik olarak birleştiren bir manevîyat arayışına dönüşmesi olarak da yorumlanabilir.

“Daha önceleri böyle bir ihtiyaç duyduğum oldu, bir süre bir inanç sahibi bile oldum. Ama şu anda daha farklı bir manevîyat içerisindeyim. Bu hali devam ettirmek için de bir yaratıcı fikrine gerek duymuyorum. Üstün bir varlık belki; ama bir semavi dinin tanrısı değil.” (Selvi, 24, biseksüel)

“... ben mesela hayatımda kısıtlayıcı bir şey olmasını istemem; ama ritüelleri çok da böyle çöp bulmuyorum. Yani mesela dedem öldüğü zaman işte Mevlit okunmuştu ve o zaman kendimi iyi hissetmiştim onu dinlemek, o ritüel hoşuma gitmişti yani veya mesela turistik olarak gittiğim kilisede mum yakıp dilek dilemek de iyi hissettirebiliyor yani. O zaman Hıristiyan olmuyorum; ama a olur inşallah falan gibi. Gazetede fal okumak gibi aynı şeye koyabiliyorum ikisini işte ama ya bilmiyorum bence. Şey gibi düşünüyorum; insanın kendi pratikleri hakkında seni ne mutlu ediyorsa onu yap, bende öyle beni mutlu eden bir şey olduğu zaman yapıyorum.”
(Mukaddes, 23, biseksüel)

Bireylerin içinde bulunduğu zorluk ve sıkıntılı durumlarda dinî başa çıkma etkinliklerine başvurma eğilimleri, onların hayata karşı sahip oldukları genel yönelimleriyle ilgilidir. Eğer kişinin hayatının genelinde olayları yorumlama tarzında ve hayata bakış açısında dinî veya manevî bir yönelim hâkim değilse kişi başa çıkma sürecinde de dinî ve manevî motifleri doğal olarak kullanmayacaktır.¹⁷ LGBT bireylerde de bu durumun örnekleri görülmüştür.

“Ben hep yalnız hissediyorum. Ya benim bakış açım göre hayatı görmeye çalıştığım yerde hani varoluş, insanların var olması, evrenin var olması mesela bunların hepsi genel bir kaygı durumu, hani

¹⁷ Ayten, *Tanrı'ya Sığınmak*, s. 41.

inancılar, dinler bir sürü ritüel hani bu kaygıyı yenmek üzere bu kötü değil, gerçekten o kaygıyla nasıl yaşayacağımızı bilemeyiz; ama ben birazcık tersten alıp bu kaygıyı kabul edip hadi bu kaygıyla yaşamayı denesek keşke birazcık da hani sığınmak yerine o zaman belki daha güzel bir histe toplanabiliriz hep beraber gibi geliyor bana ayrılmak yerine. Ya o kaygıyı kabul etmeye çalışıyorum çok zor tabii bir şeylere inanmak, bir şeylere güvenmek, bir şeylere sığınmak ve onun parçası olduğunu bilmek tabii daha kolay; ama yani evet hepimiz yalnız geliyoruz ve hepimiz yalnız gidiyoruz, yani kimse birlikte gitmiyor nereye gidiyorsa ya da kimse birlikte yok olmuyor. Herkes var olduğu bedeniyle gidiyor veya yok oluyor, o yüzden de neye, kime, nasıl sığınacağımı bilmiyorum.” (İpek, 29, lezbiyen)

“Hiçbir şeye sığınmıyorum..Yok, hayır...”(Okan, 33, gey)

“Yok, hayır o kadar zayıf değilim, kendi kendimi tatmin edebiliyorum.” (Arda, 22, gey)

“Çok yalnızlık hissetmiyorum, öyle bir şeye de çok sığınmıyorum açıkçası sığındığımı hissetmedim yani tam daha özgür daha mutlu daha huzurlu hissediyorum kendimden kendim sorumluyum.” (Er-sin, 23, gey)

LGBT bireylerin yalnızlık ve çaresizlik hissettiklerinde, genel olarak nasıl bir başa çıkma süreci takip ettiklerine dair sorulara verdikleri cevaplardan hareketle, öncelikle onlar iki gruba ayrılabilir: Dinî bir başa çıkma süreci benimseyenler veya başa çıkma sürecinde dinî unsurlara yer verenler ve başa çıkma sürecinde dinî unsurlara yer vermeyenler. Yukarıda da ifade edildiği gibi kişilerin başa çıkma süreçlerinde dinî etkinliklere başvurma(ma)sı daha çok kişinin hayata karşı genel yönelimiyle ilişkilidir. Dinî başa çıkma etkinliklerine başvuranları da kendi içinde olumlu ve olumsuz dinî başa çıkma etkinliklerini kullananlar olarak ikiye ayırmak mümkündür. Olumlu dini başa çıkma etkinliklerine başvuranların yönelimi yalnızlık ve çaresizlik durumlarında Tanrı'ya yönelerek, onun merhametini umarak ona dua etmek şeklinde olmuştur. Olumsuz dinî başa çıkma sürecini tercih edenler ise, buldukları durumdan Tanrı'yı sorumlu tutmuş, olumsuz durumla karşılaştığı veya bu durumdan kurtarmadığı için ona öfkelenmiş ve süreç içerisinde ümitsizliğe düşmüştür. LGBT bireyler içerisinde diğer bir grup ise hiçbir şekilde dinî ya da manevî hiçbir başa çıkma süreci içerisine girmediklerini belirtmiştir.

Sonuç

Bu araştırma, LGBT bireylerin dinî inançları, din ve Tanrı tasavvurları ve dini başa çıkma etkinliklerine başvurma düzeylerini

tespit etmek için gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların %40'ı kendisini "Müslüman" olarak tanımlarken, %60'ı kendisini "Alevi", "agnostik", "ateist" ve "kararsız" olarak tanımlamıştır. Katılımcıların yarısından fazlasının Tanrı inancına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcılardan özellikle inançlı olduğunu belirtenlerden önemli bir kısmı kurumsal dinin yanında bireysel dinî bir anlayış, bir tür manevîyat anlayışı ortaya koymuşlardır. Bu durum, kesin sınırları belli olan kurumsal dinden, bireysel olan manevîyat (spiritüel) alanına kaçış olarak değerlendirilmiştir. LGBT bireyler, var olan kitabi bilginin yanında din hakkındaki kendi tasavvurlarını oluşturmuşlar ve bu tasavvurları, ferdi hayatlarıyla çelişmeyecek şekilde kurgulanmıştır.

Cinsel yönelimlerini fark etmeleri ve dinin tutumunu öğrenmeleri sonrasında, katılımcıların çoğu dine dair bir sorgulama süreci yaşamıştır. Bu süreç sonucunda dini reddeden veya din tasavvurlarında değişikliğe gidenler olmuştur. Önemli bir kısmının da gelgitler yaşamaya devam etikleri ve kararsızlık halinde oldukları anlaşılmıştır. Din hakkında net bir kararlarının olmaması durumu, *kimlik arayışı (identity moratorium)* durumu ile ilişkilendirilmiştir.

Katılımcılar arasında "merhametli" ve "affedici" Tanrı tasavvurunun yaygın olduğu görülmüştür.

Katılımcılar hem olumlu dini başa çıkma (dua etmek, Allah'a sığınmak) hem de olumsuz (cezalandırıldığını düşünme, Allah'a öfke duyma) dini başa çıkma etkinliklerini kullanmışlardır.

Kaynakça

- Anık, Evrim, LGBT Bireylerde Dinî ve Manevî Eğilimler, *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2014.
- Atuk, Sumru, "Cooperation or abjection? A re-conceptualization of civil society beyond liberal values and dichotomies: The "Islam vs. homosexuality" debate in Turkey." *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Boğaziçi Üniversitesi SBE, İstanbul 2012.
- Ayten, Ali, "Kimlik ve Din: İngiltere'deki Türk Gençleri Üzerine Bir Araştırma", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(2), ss. 101-119.
- Ayten, Ali, *Tanrı'ya Sığınmak*, İz Yayıncılık, İstanbul 2012.
- Çarkoğlu, Ali ve Toprak, Binnaz, *Değişen Türkiye'de Din Toplum ve Siyaset*, TESEV Yayınları, İstanbul 2006.
- Deniz, Ali Çağlar, *Öğrenci İşleri: Üniversite Öğrencilerinin Gündelik Hayatı: İstanbul Örneği*. İletişim Yayınları, İstanbul 2014.
- Gürler, Cemalettin, "Nefret Suçları ve İş Hayatı", *Ankara Barosu Dergisi*, 68(1), 2010, ss. 259-274.

- Jones, Camilla H., "Religio-Spirituality and the Coming Out Process" *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Kansas State Üniversitesi, Manhattan 2008.
- Joseph Nicolosi ve Linda Nicolosi, *Anne Babalar İçin Homoseksüelliği Önleme Rehberi*, Fatma Melek Arıkan (çev.), Kaknüs, İstanbul 2011.
- Keniş, Şebnem. Islam and Homosexuality Debates in Turkey: "Discursive Contestation Among Muslims Over LGBTQ Rights" *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Koç Üniversitesi SBE, İstanbul 2012.
- Krishnamurti, J., *Sevgi ve Yalnızlık Üzerine*, Elif Özbaş (çev.), Ayna Yayınevi, İstanbul 2000.
- Mehmedoğlu, Ali Ulvi, *Tanrı'yı Tasavvur Etmek*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2011.
- Mehmet S. Aydın, *Din Felsefesi*, 9. Baskı, İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İzmir 2001.
- Wheeler, Heather, *Sexuality & Religion: How Devoutly Religious Lesbian, Gay and Bisexual Individuals Manage the Relationship Between their Sexuality and their Religion*, Proquest LLC Publish, Ann Arbor 2013.
- Wilcox Melissa, "Two Roads Converged: Religion and Identity among Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Christian", *Doktora Tezi*, Santa Barbara Üniversitesi, Kaliforniya 2000.

